

De april-mei stakingen van 1943 en de Sectie V

Door Hans Nieuwenhuijsen

In het vorderend voorjaar van '43 ontstond in ons land onverwacht een explosie van verzet. In de ochtend van vrijdag 29 april had Generaal Christian, de opperbevelhebber van de Wehrmacht in Nederland, met een proclamatie bekendgemaakt dat alle gedemobiliseerde Nederlandse militairen afgevoerd zouden worden voor tewerkstelling in Duitsland. Totaal betrof dit een aantal van ca. 300.000 man. De opdracht kwam vanuit Berlijn. Vrijwel zeker van Fritz Sauckel, de topman van de Arbeitseinsatz. Arthur Seyss-Inquart zat op dat moment bij Hitler in de Berghof in Berchtesgaden, diens buitenverblijf op een top van de Alpen bij de grens van Beieren en Oostenrijk

Door een onderlinge tam-tam van bedrijven, braken er die vrijdag spontaan massale stakingen uit in heel Nederland. Het begon die middag in Twente bij de machinefabriek Stork. De nachtploegen van de Hoogovens in IJmuiden en de Staatsmijnen in Limburg volgden hun voorbeeld.

De volgende dag lag vrijwel geheel Nederland plat. Waren een jaar eerder de Februari-stakingen in Amsterdam slechts een lokaal gebeuren, nu kwam heel Nederland in opstand. De Amsterdammers deden dit keer niet mee met de stakingen. Waarschijnlijk waren zij nog niet bekomen van alle ellende een jaar eerder.

Nu Seyss-Inquart afwezig was voelde Hanns Albin Rauter, de hoogste nazi-politief in ons land, zich aangesproken om met zijn Ordnungspolizei de rust en orde weer te herstellen. Pas na het weekend had Rauter zijn troepen voldoende op orde om de opstand te bedwingen.

Het landelijke netwerk van de Sectie V van de OD was juist op tijd gereed om zijn informatieve taak te vervullen. Tientallen berichten, verspreid over het hele land, bereikten de Westergasfabriek in Amsterdam.

Een voorman uit de provincie Groningen rapporteerde vanuit Hoogezand:

“Het is bij ons zeer woelig geweest. Alle scheepswerven, fabrieken, kantoren waren gesloten. Er kwam geen bakker, geen melkboer, niets, niets. Geen gas om te koken, geen licht. Alleen water nog, en de treinen liepen. De bussen stonden ook stil.

Dit alles heeft tengevolge gehad dat de vooraanstaanden uit onzer beide gemeenten, Hoogezand en Sappemeer, zijn opgepikt: de burgemeester, notaris, directeuren, leider distributiekantoren, enz. Maar het ergste was wel dat vorige week maandag 5 mannen van hier zijn opgepikt om te worden doodgeschoten, mannen die part nog deel hadden aan de hele staking, door 20 soldaten. Het vonnis is hier open en bloot voor de fabriek voltrokken. Ik heb iemand gesproken die alles heeft meegemaakt, maar het was ontzettend. U begrijpt onze stemming hier.

Dan verder zijn er 3 doodgeschoten in Scharmer, ook heel dicht bij. Ook deze mensen hadden gestaakt. Eerst zijn ze opgepikt, maar ze mochten toch weer aan het werk. De volgende morgen zijn ze weer van hun werk gehaald, en moest het vonnis ook daar voor de fabriek ten aanschouwen van de rest worden voltrokken.

In de stad Groningen moeten er al 160 gedood zijn. In Friesland is het nog veel erger dan hier. Daar staken ze nog steeds evenals in Drenthe. Ja, wat een vreselijke wereld.”

In Eindhoven waren de ontwikkelingen vergelijkbaar. Frits Nieuwenhuijsen maakte zelf een overzicht van de stakingen bij Philips uit de berichten die hij ontving. Zoals hij schreef *“met informatie uit betrouwbare bronnen”*. Deze betrouwbare bronnen waren mogelijk een van de directieleden zelf, of iemand anders die dicht bij de top zat.

Citaten uit het overzicht van Frits:

Do.

Zodra het bericht omtrent de militairen bekend was, verlieten vele arbeiders de fabrieken. Aan degenen die nog werkten werd door de directie verlof gegeven.

Vr.

Er werd besloten te komen om het loon te beuren, maar dan een sit-down staking te houden. Aldus gebeurde. Er werd bekend gemaakt dat zaterdag iedereen vrij was.

Za.

Ondanks de officiële intrekking van de vrije dag, lag alles stil.

Zo.

Als zaterdag. 'S avonds verscheen er ongeveer 50 man Grüne Polizei in Eindhoven.

Ma.

Het hoger personeel had zondag besloten om maandag weer te verschijnen. Van het lager personeel verscheen slechts een 10%. In de ochtend werden na de aanvang van de werktijden alle uitgangen van de fabrieken bezet door de G.P. In de stad werden enkele razzia's op kleine schaal gehouden. Ongeveer 10 man; waarvan bleek dat ze bij Philips behoorden te werken, werden gearresteerd. Hiervan werden er 7 om 18.15 uur gefusilleerd op de binnenplaats van het complex Strijp onder de ogen van de paar arbeiders die juist de fabriek verlieten.

Frits Philips en 4 collega's van de directie werden gearresteerd. Zij zouden gefusilleerd worden als de volgende dag het werk niet werd hervat”.

Dinsdag ging vrijwel iedereen weer normaal aan het werk. Alleen bij de Hoogovens en Stork staakten nog een dag door. Daarna leek het even alsof de rust was teruggekeerd. Mogelijk was dit zo gebleven als de bezetter niet twee weken later met een andere, maatregel was gekomen om het tekort aan arbeidskrachten in Duitsland op te vullen.

Binnen een week nadat de stakingen waren beëindigd kwam er een order van Reichskommissar Schmidt, die alle Nederlandse mannen van 18 tot 35 verplichtte zich te melden voor tewerkstelling in de Duitse oorlogsindustrie. Waren daarvoor alleen werklozen verplicht in Duitsland te werken, nu werden alle jongere mannen in een klap vogelvrij. Wat later werd de bovengrens nog opgeschoven naar 45 jaar. Op deze wijze hoopte de bezetter maandelijks 30.000 nieuwe arbeidskrachten voor Duitsland te verwerven.